

September
1990

de Zandloper

Uitgave van de Vereniging Oud-Ede

Jaargang 18
nr. 3





Wekelijks hebben wij
voor onze klanten
Een keur aan bloemen
en planten
En voor struiken
en bomen
Kunt u ook gerust
bij ons komen

Kwekerij A. van der Meijden

Schaapsweg 80 - Ede - Telefoon (08380) 15615

Eindelijk - we gaan open.....!

Op vrijdag 7 september breekt het moment aan waarop ons museum onder de naam Historisch Museum Ede officieel zal worden geopend. Na het uitbrengen van het rapport "Oud-Ede op weg naar 2000" - waarin een dringende verbetering van de huisvesting en collectievorming werd aanbevolen - is ruim twee jaar hard gewerkt om tot het huidige resultaat te komen.

Dank aan de vele professionele werkers en aan de vrijwilligers die met zoveel inzet en toewijding gezorgd hebben voor een metamorfose waar we trots op kunnen zijn.

Ook dank aan de gemeentelijke en provinciale overheid, nationale fondsen, het Edese bedrijfsleven en vele particulieren, die dit alles financieel mogelijk hebben gemaakt.

Er zijn vanzelfsprekend nog wensen overgebleven. We denken o.a. aan de tweede fase van de herinrichting, hetgeen een feit kan worden zodra de financiën dit toelaten. Wat echter zeker nu al ontbreekt is een professionele kracht, noodzakelijk om dit fraaie museum volledig tot zijn recht te doen komen.

Afgezien daarvan raad ik een ieder aan: komt u eens spoedig een bezoek brengen. Het is de moeite waard.



F. van Beek, voorzitter



Het Historisch Museum Ede, gevestigd op het adres Museumplein 7, 6711 NA Ede (tel. 08380-19554) is van dinsdag tot en met zaterdag open van twee tot vijf uur 's middags. Op zondagen van twee tot vier uur. Het museum is op maandagen dicht. Groepen na afspraak.

m. meeuwissen

Bedrijf: Frankeneng 102
Postadres: Amsterdamseweg 66
6712 GK Ede
08380 - 35050



meeuwissen

voor versheid, kwaliteit en service

ALLES VOOR DE DOE-HET-ZELVER

Autolakken

Draadmateriaal

Gereedschap

Verf

IJzerwaren

* Bezorgen

gratis

Hout Board Triplex

Wandplaten Schroten

Wandweefsel

Dit alles natuurlijk bij

**DOE-HET-ZELF
MARKT**

ELBERT JANSEN V/H DE NOOY

* Wij geven U een

deskundig advies

KOLKAKKERWEG 65 - 67

EDE, TEL. 08380 - 11680

Het karwei op papier

In het voorjaar van 1987 werd het de Vereniging Oud-Ede toch nog onverwacht mogelijk gemaakt het museum Oud-Ede te verbouwen en opnieuw in te richten. Intensief overleg met alle betrokkenen volgde. Bestuur, museumcommissie en (andere) vrijwilligers kwamen tot het besluit de geschiedenis en ontwikkeling van Ede aan de hand van enkele kenmerkende gebeurtenissen te laten zien. Ook besloot men tot een naamsverandering in Historisch Museum Ede.

We kwamen met z'n allen snel tot de conclusie dat het een uiterst zware opgave zou zijn het verhaal, zoals het intussen op papier stond, om te toveren tot concrete realiteit, een aantrekkelijke expositie derhalve. Daarom hebben we beroepsmatige hulp ingeroepen, namelijk van het bureau Bakker en Ebbink te Zutphen.

Een van de eerste brieven die over deze aangelegenheid de deur uitging, betrof het verzoek aan NS de huurovereenkomst terzake van het desbetreffende pand (vroegere stationsgebouw Ede-Centrum) te verlengen.



Daarna volgde een gestadige stroom brieven aan de gemeente, de provincie, fondsbeheerders, mogelijke sponsors en "gewone lieden". Bij dat alles mocht het gewone verenigingswerk niet vergeten worden; zo formuleerden wij een pleidooi richting gemeente voor het behoud van de Concordiamolen binnen onze gemeentegrenzen.

Nu eerst de opening van ons museum. Dat wordt dus toch een feit - na wie weet hoeveel vergaderingen, telefoontjes, brieven, andere klussen. En ettelijke liters koffie. Dàt karwei is weer geklaard.

H.A. Blaauw-De Wit, secretaris

Leden zijn hartelijk welkom

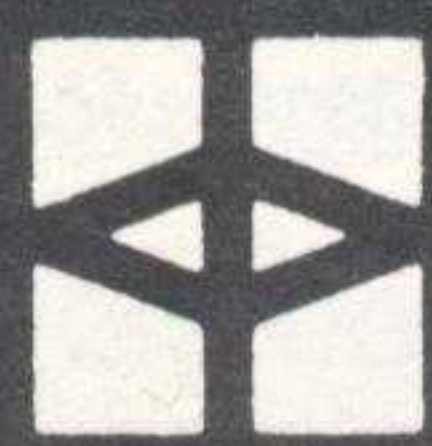
Burgemeester mr W. Blanken van de gemeente Ede was zo vriendelijk tijd vrij te maken voor de heropening op vrijdag 7 september van ons museum. Graag hadden we ook onze leden voor deze aangelegenheid uitgenodigd, maar dat is natuurlijk praktisch onmogelijk. Dat neemt niet weg dat het bestuur van de vereniging Oud-Ede nog dezelfde dag de leden ruim gelegenheid wil bieden het interieur van het Historisch Museum Ede te bekijken. Exclusief voor hen is er open huis tussen zeven en negen uur 's avonds. Ook op de zevende september dus. Het bestuur heeft gemeend daartoe te moeten besluiten omdat de afgelopen maanden verscheidene leden van Oud-Ede niet alleen in woord maar ook in daad naar de voltooiing van het museum hebben toegewerkt. Mede door de voorbeeldige aanpak van heel wat dames en heren is het museum geworden tot wat het nú is. Leden, kom vooral kijken. U bent van harte welkom!

hartveroverend

Uw hele nieuwe garderobe samenstellen in één zaak. Omdat alles er is en... alles perfekt is!

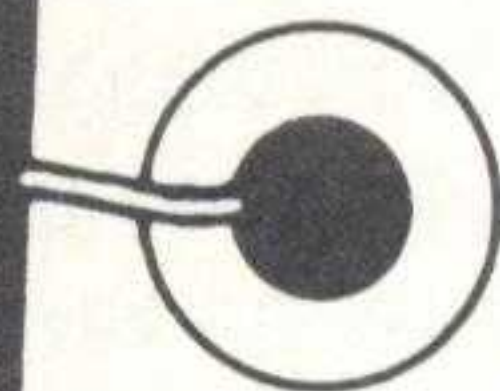
VAN DE WEERD
LADY

grotestraat - ede

 gordijnstoffen?
ploegstoffen
natuurlijk!

ze zijn verkrijgbaar bij

Eigen showroom.



VAN DIJK B.V.

INTERIEUR
VERZORGING

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE -
TELEFOON 08380 - 32359

Oud-Ede zoekt opslagruimte

Tijdens de inrichting van ons museum is gebleken dat we zoveel meubelen, voorwerpen en artikelen rijk zijn dat het bij een verantwoorde inrichting van de beschikbare ruimten volstrekt onmogelijk is de bezoekers alles te tonen. We zullen daarom moeten denken aan de systematiek van zogenaamde wisselexposities, waarbij zeer in het bijzonder nu eens dít en dan weer dàt wordt tentoongesteld.

We hebben thans dringend opslagruimte nodig om de "tijdelijk overbodige" zaken onder te brengen. Wie in Ede kan ons daar aan helpen? Het is te begrijpen dat niet alle ruimten voor dit doel geschikt zijn en daarom willen we graag na een telefoontje van de aanbieders aan onze secretaris, mevrouw Blaauw (tel. 08380-11584) of aan de museumleiding (tel. 08380-19554), komen kijken. Bij voorbaat erg veel dank voor de medewerking.

Het karwei in geld

De door onze voorzitter bedoelde metamorfose met betrekking tot het museum heeft vanzelfsprekend heel wat geld gekost. De gemeente mag dan de verbouwing voor haar rekening genomen hebben, de kosten van herinrichting kwamen daar ook nog bij. Die herinrichting is mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland, het Anjerfonds en de Frans Mortelmansstichting. Het invalidentoilet is tot stand gekomen met steun van het Nationaal Revalidatie Fonds.

Diverse bedrijven in de gemeente Ede hebben een donatie verstrekt, waarvoor we erg dankbaar zijn. Verder hebben veel leden van Oud-Ede positief gereageerd op het vriendelijke verzoek van bestuurszijde om voor eenmaal de contributie te verdubbelen. Die leden wil ik langs deze weg graag daarvoor danken.

Met toestemming van de redactie van deze Zandloper wil ik me even aan de lezers voorstellen omdat ik in de laatstgehouden ledenvergadering ben benoemd tot penningmeester en wel als opvolger van de heer F. van Beek (nu dus voorzitter). Ik ben woonachtig in Lunteren en werk bij de Gelders-Utrechtse Spaarbank. Ik ben bereid



me volledig in te zetten ten behoeve van een goed beheer van de verenigingsfinanciën en reken bij voorbaat op de medewerking van de leden.

Wat dit betreft maar meteen een punt van orde: willen de leden die hun contributie over 1990 nog niet hebben voldaan, dit zo spoedig mogelijk (en eventueel voor een keer met gebruikmaking van dubbel krijt) voldoen? Een en ander stelt me mede in staat de binnenkomende rekeningen te betalen. O ja, ons banknr. is 925109797 bij de GUS te Ede (giro 821000).

Johan M. van den Berg, penningmeester

Streekconservator Piet Bolwerk:

"Beter museum, maar toch nog een tussenstation..."

De weliswaar sterk verbeterde huisvesting van het museum van Oud-Ede in het vroegere stationsgebouw van NS is in de ogen van de heer Piet B.M. Bolwerk nog altijd een tussenstation. In een gesprek met de Zandloper wil hij daarmee aangeven dat hij het Historisch Museum Ede een veel ruimer, een "echt" gebouw waardig acht. Maar okee, laat de streekconservator er meteen op volgen, de huidige mogelijkheid tot het tentoonstellen van Ede's verleden is al een zeer belangrijke stap op de weg naar Ede's culturele toekomst. Daar wil Bolwerk geen misverstand over doen blijken.

In de recente ontwikkelingsgang van ons museum heeft de Otterloër (sinds begin '72 directeur van het Tegelmuseum en per 1 januari 1989 door de gemeente aangesteld als streekconservator) een belangrijke rol kunnen spelen. Met het bestuur van Oud-Ede en met de museumcommissie heeft hij destijds gesproken over een totale nieuwe opzet. De "oude manier" van het tonen van de oudheden was onoverzichtelijk, saai zelfs. Er zat geen lijn in. Zonder een goed verhaal van een der medewerkers was het voor de bezoeker nauwelijks interessant.

Gezien de omstandigheden (vooral bepaald door zeer schaarse middelen) heeft men er toch iets van gemaakt en met genoegen maakt de heer Bolwerk de vrijwilligers-van-toen een compliment. Zonder het enthousiasme van die dames en heren zou het museum misschien zelf al een archiefstuk zijn geworden....

Nieuw verhaal

Er kwam een herinrichtingscommissie met Gerrit van der Heide van het Gelders Oudheidkundig Contact als voorzitter. De man had een rijke ervaring o.m. door zijn belangrijke aandeel in de inrichting van het buitenmuseum van Enkhuizen. De commissie, waarin ook de heer Bolwerk, heeft om te beginnen veel informatie ingewonnen over de geschiedenis van Ede - en dat verhaal

is nu door de vormgevers in beeld gebracht. De streekconservator is zonder meer enthousiast over de manier waarop met moderne middelen van het geheel een meer volwassen museum is gemaakt. De kleurstelling is uiterst zorgvuldig gekozen. De teksten zijn voor oud en jong, voor Edenaren en niet-Edenaren begrijpelijk.

Een bezoek aan het Historisch Museum Ede (alleen die nieuwe naam al, wat een verbetering, zegt Bolwerk) wordt nu echt interessant. "We hebben eerst nagegaan", herinnert hij zich, "welke plaats Ede inneemt in het landschap. Wat zit eronder, wilden we weten. Het typische is dat Ede op een helling ligt. Bij het speuren naar gegevens over de eerste bewoners en hun inkomstenbronnen hebben we dankbaar geprofiteerd van gegevens van o.m. de Landbouwuniversiteit in Wageningen. Ede was sterk agrarisch vroeger; voedselverzamelaars werden later voedselproducenten. Toen gebeurde er eeuwenlang niets, ook niet in de Middeleeuwen (Ede kon zich geen vestingstad noemen met alle daaraan verbonden prerogatieven)".

Ommekeer

Wezenlijke veranderingen deden zich voor na de komst van het garnizoen en de productie-aanvang van de Enka, de fabriek die eerst amper voldoende personeel kon krijgen en zelfs meisjes uit weeshuizen van elders liet komen. De westerling ging Ede ontdekken, bouwde villa's aan de Stationsweg. Er kwamen steeds meer pensions. Het "Ede natuurlijk" dateert in feite van toen, zegt Bolwerk. Dat hele beeld van Ede's ontwikkeling ziet men terug in het museum. En: in een notedop. Bolwerk schaart zich graag in de rij van hen die de notedop veel groter wensen.

Hij is ervan overtuigd dat het tegenwoordige gemeentebestuur een heus museum in een plaats als Ede niet langer ziet als luxe of een hobby. 't Moet geen gunst zijn,



maar harde plicht om zoiets als onderdeel van het totale culturele beleid in stand te houden. "Ik heb wat dat betreft erg veel vertrouwen in de nieuwe wethouder Van Soest", aldus optimistisch de heer Bolwerk. Voor het ogenblik acht hij het allerbelangrijkste dat het museum vast personeel krijgt, dat wil zeggen minimaal een directeur met een paar medewerkers.

"We kunnen de toekomst niet ingaan met vrijwilligers. Dat is een onwerkbare situatie. Ik vind het al een winstpunt dat uit het bestuur iemand bereid is gevonden de coördinatie van het geheel op zich te nemen. Prima, maar dat moet wel tijdelijk zijn. Je kunt zo iemand niet alles laten doen, tot schoonmaken toe. Het museum moet nu verder professioneel beheerd worden, dat is onontkoombaar", meent de heer Bolwerk.

Museum-gemeente

Ede begint zich steeds nadrukkelijker te manifesteren als een museum-gemeente. Bolwerk somt op: zijn Tegelmuseum, drie legermusea (infanterie in Harskamp, verbinding en artillerie in Ede), het wegebouwmuseum, in Bennekom het Kijk- en Luistermuseum, het Historisch Museum Ede, met wat goede wil mag je ook het bezoekerscentrum Tuta Natura (Bennekom) en De Koepel in Lunteren tot deze categorie rekenen en tenslotte is in Lunteren een oudheidkamer in wording.

't Is nogal wat. En dan te bedenken dat de meeste instellingen door amateurs beheerd

worden, door vrijwilligers die naar het idee van de heer Bolwerk een compliment verdienen. Over het geheel genomen zijn de bezoekcijfers alleen maar groter geworden. Echter: er is in toenemende mate behoefte aan professionele begeleiding. De heer Bolwerk wordt het niet moe daarop te hameren. Het moet voor hem een troostrijke gedachte zijn, dat in veel bestuurskringen - zeker bij de Vereniging Oud-Ede - naar hartelust mee-gehamerd wordt. Opdat het duidelijk hoorbaar worde in de kring van beleidsbeslissers!

Tekstverwerking

Het zetten en monteren van periodieken, brochures, folders, formulieren, briefpapier, rekeningen enz.

Drukkerij

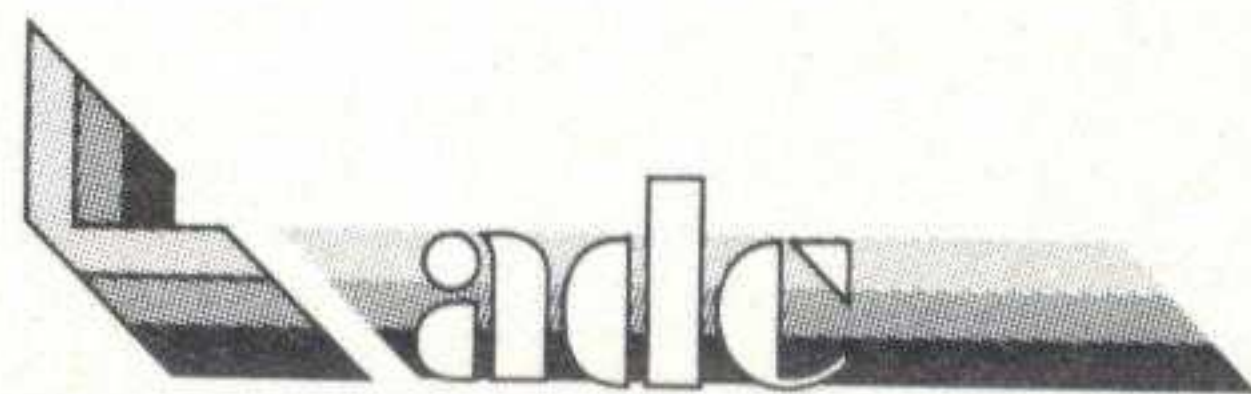
Het drukken van periodieken, brochures, folders, formulieren, briefpapier, rekeningen enz.

Binderij

Het inbinden van boeken en tijdschriften met goud- of kleurfoliedruk op boekband. Restauratie van antieke boeken en bijbels. Vouwen en vergaren van drukwerk.

Mailing

Vouwen en insteken van brieven in enveloppen; adresseren, sorteren, bundelen; het bijhouden van adresbestanden en postverzending.



Horaplantsoen 2,
6717 LT Ede, Tel. 08380-79122

De gang door het museum

De geschiedenis van de gemeente Ede is in tal van opzichten bijzonder boeiend. Over vroegere tijden komt steeds meer aan het licht door navorsingen die mede gestimuleerd worden door de Vereniging Oud-Ede. Oorspronkelijk werd de beroepsbevolking voor het grootste deel gevormd door agrariërs. Daar is later verandering in gekomen door o.m. de aanleg van de spoorlijn (1845), de komst van het garnizoen (1906), de vestiging van een kunstzijdefabriek (1922), de totstandkoming van talrijke rust- en vakantiehuizen en meer recent de forse uitbreiding in de diensten- en bedrijvensector. Had de gemeente Ede kort na de tweede wereldoorlog een inwonertal van ruim 41.000, thans gaat het snel aan op een aantal van honderdduizend. Veel van de genoemde ontwikkelingen kan men in het museum op de voet volgen.

Trein

Als de bezoeker binnenkomt, lijkt het of hij zo in de trein kan stappen, samen met de boer die op het punt staat met zijn mand vol eieren de wachtkamer te verlaten. Hij gaat ongetwijfeld naar de kippenmarkt in Barneveld. Met deze mededeling wordt meteen ontraadseld waarom de spoorlijn Ede-Lunteren-Barneveld anno vandaag in de volksmond nog steeds het kippelijntje heet. De tijd schijnt hier 90 jaar te hebben stilgestaan.

Prehistorie

In de zaal naast de wachtkamer wordt met gebruikmaking van verlichte kaarten, diorama's, voorwerpen en teksten een overzicht gegeven van de prehistorie. Erg interessant voor degenen die daar wat meer over willen weten.





Waterput

Halverwege de trap kan men een blik werpen in een waterput uit de twaalfde eeuw die in het centrum van het dorp gevonden is. De voorwerpen die destijds in die put lagen bevinden zich daar nog altijd.

Mannenvest

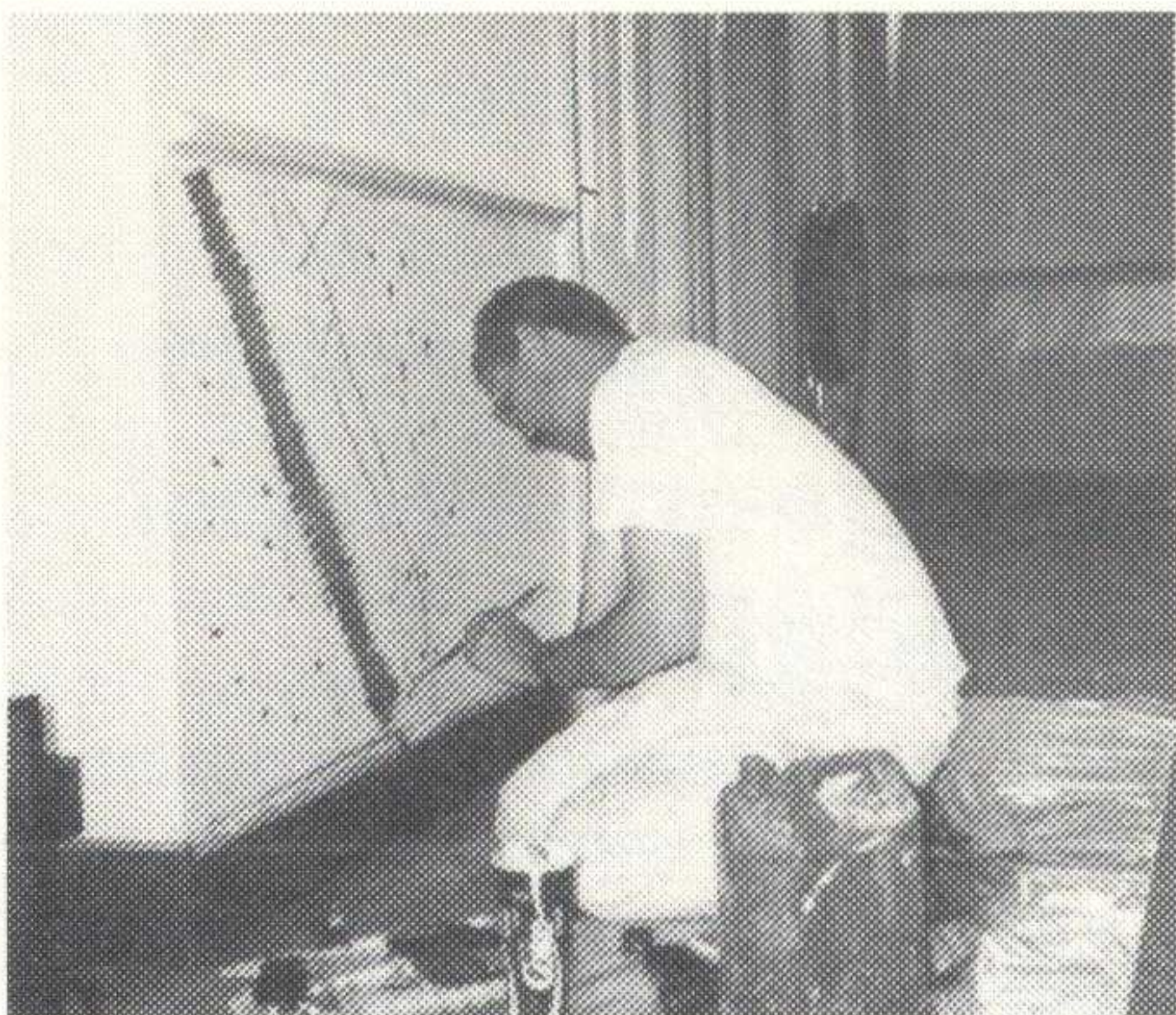
Op de overloop ligt in een vitrine een zeer bijzonder kledingstuk. Het is een mannenvest uit 1750, dat werd gevonden in een graf in de oude kerk. Het op deskundige wijze gerestaureerde kledingstuk is in zijn soort het enige dat in Ede is gevonden.

Video

Videobeelden laten zien hoe de tentoongestelde werktuigen gebruikt werden. Een boerenkamer en een vitrine met mutsen geven een indruk van het leven en werken in het Ede van ongeveer een eeuw geleden.

Welvaart

In het laatste zaaltje op de bovenverdieping valt waar te nemen dat de aanwezigheid van een garnizoen, de komst van vakantiegangers en de bedrijvigheid van een kunst-



zijdefabriek (Enka/Akzo) het dorp Ede na het begin van deze eeuw ingrijpend hebben veranderd. In velerlei opzicht was het een wijziging ten goede, want ze voerde ook tot meer welvaart.

Bestuur

De laatste zaal beneden (door gebrek aan fondsen nog niet ingericht) toont "een vrij willekeurige greep uit de collectie". Het ligt in de bedoeling in deze zaal een anschouwelijk beeld te geven van het bestuur van Ede, waar zowel de kerk als de zogenaamde buurtschappen onmiskenbaar invloed op hebben uitgeoefend.



De foto's geven een beeld van de werkzaamheden tijdens de inrichting.

**Geen project
of kantoor
is ons te groot!
En geen winkel
te klein!**

Wij zijn gespecialiseerd om projecten-
kantoren en winkels snel en vakkundig
van elke gewenste vloerbedekking en/of
gordijnen te voorzien.
Eigen gordijnen-atelier en meubel-
stoffeerderij.



Eigen showroom.

Ook dit project,
museum Oud Ede, is
verzorgd door:

VD VAN DIJK B.V.
**INTERIEUR
VERZORGING**

ZANDLAAN 16 - 6717 LP EDE
TELEFOON 08380 - 32359

DURF IN MANNENMODE

**ZEKER
MET...**

VAN DE WEERD
Grotestraat 32
Ede **MANSHOP**

Mannen durven steeds méér
in mode. Maar mannen
willen vóór alles: zekerheid.
De zekerheid van topkwali-
teit. De zekerheid van een
topmerk, dus.

Voor een internationaal modeprogramma

Mientje an 't woord - veur het lest

*Beste minse,
Wat we noe toch hen meegemaakt!
Harreme en ik hen een bar todderige
tied achter de rug.*

*Op een goeie, beter gezeid kwaoje
dag kwam der een hele koppel minse
binnen en sleupten het museum leeg.
Wij tweeën wieren in een hoek
gekwakt met een loake over de kop.
Ons huusje werd volgestampt mit
allerhande spulle. Ook de rest van de
loods kwam vol te staon met vitrines
en ander zwaor gerei. Der wier een
deur in getimmerd en zo konde we niet
meer gewaor worde wat er allemaol
aan de hand was. Wel heurde we
hakke en breke en het stof kwam deur
de kiere.*

*Minse, minse, wat een rotzooi.
We kwamen onder het stof en ik heb
Harreme nog wel es schoon motte
vege. Het argste van al is dat ik
geheurd het dat ons huusje niet meer
terug komt en wij beide het veld motte
rume. Ach jao, neie here - neie wette.*

*Mer noe valt ok de herinnering an ons
ouwe boerderijtje in de Driehoek weg.
Daor is na de dood van ome Gerrit het
museum immers begonnen.*

*Noe kunne jonge minse ok niet meer
zien hoe primitief we vrogger leefden
en hoe vindingrijk je most weze um de
endjes an elkaor te knuppe. Naor de
winkel gaon um, laok es wat neme,
greunte te kope was er vrogger niet
bie. Nee, eerst zelf kool verbouwe in
de hof en dan in de pot inmaoke tot
zuurkool voor de winter.*

*Zelf slachte, worst maoke, spek zoute
en roke in de schoorsteen. We hen
altied hard motte warke, mer je wier
der niet slechter van.*

*Noe het museum ons huusje kwiet
raakt en ook wij niet meer metmaoke
wat er dagelijks in het museum an de
hand is, is het beter da 'k stop mit
schrieve. Allemaal die reageerden op
mien geschrief bedaankt; ut spiet mie
donders dat het zo gelope is. Jonge
minse kennen het dialect niet meer en
zover wij wete is er niemand die het
van ons kan overneme. Jammer, maar
als jullie het arg misse, schrief mer es
an de redaktie van de Zandloper. Best
meugelijk dat er een ander is die nog
es in dialect wil schrieve.*

*Oud Ede moet op de bres blieve staon
veur het behoud van ouwe zaoke en
daor heurt onze spraok ook bie. Best
de meuite weerd om es een onderzoek
naor te doen.*

*Naomens Harreme neem ik noe
afscheid van jullie. We wensen het
museum en jullie allemaol het beste.
Hou de vuute warm en het heufd koel!
Groeten van Harreme en*



vroeger kreeg ik er mijn
spaarzegeltjes
nu regel ik al mijn
geldzaken en verzekeringen
bij de bank met de



**omdat de oudste bank in ede
allang de oude niet meer is!**

**maar nog net zo vertrouwd,
gelukkig!**

**gelders - utrechtse
spaarbank**



ede, bennekom, lunteren, wekerom en otterlo

Lid worden - nú graag!

Het bestuur van de Vereniging Oud-Ede roert de trom. Het wil proberen de komende maanden het ledental aanzienlijk uit te breiden. Het is eigenlijk erg vreemd dat niet veel meer Edenaren lid zijn van een vereniging die zich - zeer in het algemeen gesteld - tot doel stelt de geschiedenis van hun gemeente te bewaren.

Oud-Ede werd in 1924 opgericht met het oogmerk "het bestuderen, onderzoeken en vastleggen van gegevens uit archieven, buurt- en kerkboeken en verder van alle mogelijke zaken van belang om voor het nageslacht bewaard te blijven". Bij de aanvang bedroeg de contributie vijf gulden 's jaars, vandaag de dag slechts het drievoudige daarvan. Voor minimaal vijftien gulden is men volwaardig lid van de Vereniging Oud-Ede. Dat betekent dat men na het toetreden als lid zonder verdere kosten het blad De Zandloper ontvangt, toegang heeft tot het museum en interessante lezingen kan bijwonen. Voor het bestuur is van eminent belang dat vergroting van het ledental een extra steun in de rug betekent. Er is in voorbije jaren bij Oud-Ede veel verricht, doch dat laat onverlet dat ook in de toekomst nog veel onvervulde wensen omgezet moeten worden in concrete daden. En dat kan - met méér leden.

Is u nog geen lid, wordt u het dan nú. Komt uw naam al voor in het ledenregister van Oud-Ede, maak dan iemand anders blij met een geschenk-lidmaatschap (ook voor vijftien gulden). Een idee voor een verjaardag of een jubileum wellicht? Onderstaand strookje kunt u na invulling afgeven aan de balie van het Historisch Museum Ede. U kunt het ook sturen naar de secretaris van Oud-Ede, mevrouw H.A. Blaauw-De Wit, Beatrixlaan 14 - 6713 PS Ede.



Nieuw lid van de Vereniging Oud-Ede:

Naam en voorletters:

Adres:

Postcode/plaats:

Geschenk-lidmaatschap opgegeven door:

Colofon

Uitgever: Bestuur Vereniging Oud-Ede

Adres: Beatrixlaan 14

6713 PS Ede

Eindredacteur: Auke Cloo

Druk: ADC te Ede

Oplaag: 2000 ex.

